

DAMIAN
DOBROSIELSKI

KOBIETA W ŚWIECIE AZTEKÓW

Damian Dobrosielski

Kobieta w świecie Azteków

Promohistoria (Histmag.org)

Warszawa 2019

Autor:
Damian Dobrosielski

Redakcja:
Piotr Abryszeński, Piotr Bejrowski, Katarzyna Kucharczuk

Korekta: Katarzyna Kucharczuk

Skład i łamanie: Tomasz Kiełkowski
Projekt okładki: Tomasz Kiełkowski

Na okładce wykorzystano fotografię Piotra Bejrowskiego, przedstawiającą świat Azteków na muralu autorstwa Diego Rivery, Pałac Narodowy (Palacio Nacional) w Meksyku (prawa zastrzeżone)

ISBN: 978-83-65156-25-9

All rights reserved.
Copyright © 2019 by
PROMOHISTORIA Michał Świgoń

Warszawa 2019

e-mail: redakcja@histmag.org
www: <https://histmag.org>

Wydanie elektroniczne. Jeśli posiadasz ten egzemplarz z naruszeniem praw autorskich, zachęcamy: kup oryginalny e-book i wesprzyj jego twórców.

Spis treści

Wstęp	7
Aztecki Eden – stworzenie Adama i Ewy	9
„Ty będziesz w centrum domu, nigdzie nie pójdziesz, nigdy nie staniesz się włóczęgą”	15
Azteckie kurtyzany i „domy radości”	25
Gotowe do służby bogom. Prestiżowe zawody dla kobiet	31
Kobiety pipiltin – poetki i władczynie	37
Zakończenie	55
Bibliografia	59

Wstęp

Jaką wyglądała rola kobiety w społeczeństwie Azteków? Kim była Malinche? Jaki wpływ na życie przedstawicielek płci pięknej miała religia? Czy w zmilitaryzowanym państwie kobieta mogła „zrobić karierę”? Bez głębszego zastanowienia, nasza odpowiedź na ostatnie pytanie zapewne brzmiałaby „nie”. Istnieją wszakże liczne dowody, zapisane w języku nahuatl, wskazujące, że kobiety pełniły istotne funkcje nie tylko w świecie Azteków, ale w większości mezoamerykańskich społeczności. Postaram się zatem udowodnić, że to nie płeć wskazywała miejsce na drabinie społecznej. Ważne funkcje, zadania czy zawody przeznaczone były zarówno dla mężczyzn, jak i dla kobiet. Możemy mówić w tym miejscu również o pewnego rodzaju harmonii, która charakteryzowała pod tym względem średniowieczny Meksyk.

Hiszpańscy pisarze zetknęli się w Ameryce Środkowej z zupełnie obcą kulturą. Stąd też wszystkie wydarzenia i zachowania u rdzennej ludności próbowali tłumaczyć przenosząc je na europejski grunt. Jednak domyślamy się, że nie było to najlepsze

rozwiązanie jeśli wziąć pod uwagę dwa tak różne światy. Dla Hiszpanów, którym dane było bezpośrednio obserwować codzienne życie Azteków, zamiatanie było taką samą czynnością jak pozbywanie się brudu. Dla Azteków jednak, tak prosta wydawałoby się praca, była czymś znacznie poważniejszym, była zrytualizowanym, ważnym zadaniem.

W swojej pracy starałem się przedstawić rzeczywistą pozycję i rolę kobiet w świecie Azteków. Mimo że nie pozostawiły po sobie źródeł pisanych, nie umniejsza to ich roli i dużego wkładu w życie społeczności. Zapraszam Drogiego Czytelnika do poznania tych czynności będących domeną płci żeńskiej, a także zawodów, w których to właśnie jej przedstawicielki się specjalizowały. Czytelnik będzie miał szansę dowiedzieć się, jaki prestiż wiązał się ze sprawowaniem niektórych funkcji oraz przekonać się, że imperium azteckie nigdy nie osiągnęłoby takiej wielkości... bez udziału kobiet! Zapraszam do lektury!

Aztecki Eden – stworzenie Adama i Ewy

Nie będzie błędem stwierdzenie, że większość kobiet mezoamerykańskich zajmowała się pracą związaną ściśle z domem, a mężczyźni wykonywali swoje obowiązki z dala od niego lub też po prostu poza nim. Na szczęście szesnastowieczni autorzy nie pozostawili nas z domysłami, ponieważ przekazali nam wystarczającą ilość informacji na ten temat. Owi autorzy to oczywiście hiszpańscy misjonarze lub konkwistadorzy, którzy zostawiając po sobie pamiętniki ofiarowali nam w spadku bogate wyobrażenia na temat ludności zamieszkującej Mezoamerykę. Najlepszym kolonialnym źródłem dla zrozumienia statusu kobiety w społeczeństwie Azteków jest Bernardino de Sahagun, franciszkanin, który przybył do Meksyku w 1529 roku. Zakonnik przez wiele lat przeprowadzał „wywiady” z rdzennymi mieszkańcami Meksyku, z których informacje starannie zapisywał. Efektem jego studiów nad kulturą Nahuja jest dzieło nazywane *Kodeksem Florentryńskim*. Zostało opatrzone ilustracjami, wykonanymi przez artystów Nahuja, którzy nauczyli się europejskich technik przedstawiania obrazów.

Źródło to jest więc nieocenione jeśli chodzi o ustalenie statusu azteckich kobiet. Artyści, którzy wykonywali te ilustracje byli potomkami lokalnej arystokracji, byli mężczyznami. Następstwem tego jest fakt, że nie posiadamy pisanych czy malowanych źródeł na temat statusu kobiet, które nie byłyby naznaczone kulturowo czy też płciowo. Niestety, żadne ze źródeł nie jest głosem kobiety. Fakt ten dodatkowo zaciera nam obraz.

W czasie hiszpańskiej konkwisty kobiety zazwyczaj wykonywały typowe obowiązki domowe, takie jak przygotowywanie jedzenia, sprzątanie, opiekowanie się dziećmi, pranie. Wiązało się to niejako z kobiecym przeznaczeniem. Pępowina nowonarodzonej dziewczynki zakopywana była w domu na znak jej związania z tym miejscem. W tym punkcie chciałbym odwołać się do mitologii azteckiej, aby pokazać, że jasny podział obowiązków pomiędzy kobietą i mężczyzną nie wynikał ze swego rodzaju przystosowania do życia, ale wyływał z religii, która była najważniejsza w życiu Azteków.

Charakterystyczną cechą świata Azteków stanowiła wszechobecna zasada dualizmu. Źródłem tej zasady było najwyższe bóstwo Mexików – Ometeotl, Pan Dwoistości, który łączył w sobie dwa pierwiastki – męski, Ometecuhtli i żeński – Omecihuatl,

Bernardino de Sahagun

czyli Pani Dwoistości. Koncepcja świata nahuatl opierała się na podkreślaniu dualizmu niemal w każdej sferze życia. Znajduje ona swoje odzwierciedlenie w mitologii, a konkretnie w micie o stworzeniu pierwszej pary ludzi. Pierwszymi ludźmi, którzy zostali powołani do życia byli mężczyzna Uxumoco i kobieta Cipactonal. Dualizm płci kobieta-mężczyzna znalazł swe odzwierciedlenie także w obowiązkach jakie spoczęły na azteckim Adamie i Ewie. Odtąd kobieta miała zajmować się przędzeniem i tkaniem, a także czynić praktyki magiczne i lecznicze. Mężczyzna natomiast miał uprawiać ziemię. W azteckiej mitologii odnajdujemy różne wersje mitu dotyczącego stworzenia pierwszych ludzi, jednakże ta jest najbardziej popularna.

Tenochtitlan – stolica imperium Azteków

Z innego mitu dowiadujemy się, że przeznaczeniem człowieka miała być służba bogom: *przebywająca w niebie bogini Citlalicue urodziła nóż krzemienny, który jej synowie zadziwieni tym i przerażeni zrzucili z nieba na ziemię. Nóż upadł w okolicy zwanej Chicomoztoc, co oznacza „Siedem Jaskiń”, a z miejsca, w którym rozciął ziemię, wyszło 1600 bogów. Bogowie (...) zwrócili się z prośbą do swej boskiej matki o udzielenie im pozwolenia, mocy i sposobu stworzenia ludzi, którzy by im służyli. Bogini odpowiedziała im za pośrednictwem swego wysłannika, krogulca, aby zwrócili się w tej sprawie do Mictlantecuhtli, kapitała piekła, i poprosili go o ofiarowanie im jakiejś kości lub prochów dawno zmarłych ludzi, nad którymi powinni spełnić samofiarę, kalecząc sobie ciało, i krwią spływającą z ran opryskać otrzymane kości. Wtedy wyjdą z nich mężczyzna i kobieta, którzy potem rozmnożą się, zaludnią ziemię i będą służyć bogom.*

Kobieta bogini

W religii azteckiej boginie zajmowały ważne miejsce jako partnerki męskich bóstw lub jako osobne bóstwa. Głównie związane były z ziemią oraz roślinami, które służyły za pokarm. Skoro bogini sprawowała opiekę nad wzrostem kukurydzy, to kobieta miała przygotowywać z niej pokarm. Bogini Matka, a więc Coatlicue (bogini ziemi, życia i śmierci) występuje w mitologii jako ta, która odbywając pokutę na górze Coatepec, zamiatła dzień w dzień miejsce świątynne. Stąd też drugą ważną czynnością jaką miała wykonywać codziennie kobieta było sprzątanie domu. Bogini Xochiquetzal (bogini miłości, zabawy i kwiatów) zajmowała się tkaniem oraz haftowaniem, a także sprawowała opiekę nad kwiatami rosnącymi w ogrodzie. Analogia do świata ludzi jest nader czytelna - zadaniem azteckiej kobiety miało być zatem tkanie, haftowanie i zajmowanie się przydomowym ogródkiem. Bogini Matka Teteoinnan (bogini lekarzy), sprawowała opiekę nad lekami i ziołami, patronowała wszelkim zabiegom, które miały leczyć chorobę, stąd też sprawy medyczne miały być domeną kobiet. Warto również przytoczyć mit, w którym pięć bogiń, które umarły

Kamienny dysk przedstawiający aztecki mit o powstaniu świata, Narodowe Muzeum Antropologiczne w Meksyku, fot. Piotr Bejrowski

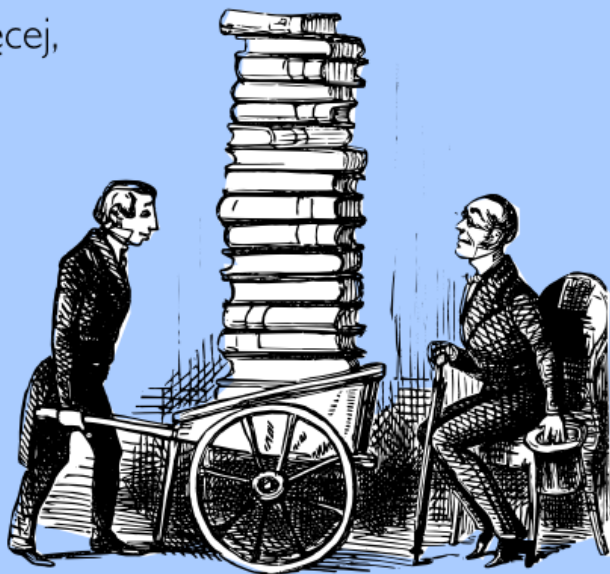
w czasie pierwotnej kreacji świata, później pojawiły się ponownie jako utkane „mantas” czyli koce. To także w pewnym stopniu wskazuje na rolę kobiety, która powinna zajmować się produkcją tkanin.

Centrum azteckiego domu stanowiło palenisko, które obramowane było trzema kamieniami. Jego lokalizacja była celowa. Nie tylko dla Azteków, ale także innych ludów prekolumbijskich miało to ogromne znaczenie, jeśli chodzi o wierzenia i ich symbolikę. Kamienie te, w azteckiej kreacji świata noszą imiona bogów. Miały one chronić pana ognia i czasu Xiuhtecuhtli – Huehuetotla, który stanowił również centrum kosmosu. Poprzez działanie tych kamieni, także domostwo było swego rodzaju mikrokosmosem. Kobieta miała pilnować tego najważniejszego miejsca w domu, uświęconego dodatkowo prochami zmarłych przodków, którzy grzebani byli zazwyczaj pod posadzką.

Świat Azteków na muralu autorstwa Diego Rivery, Pałac Narodowy w Meksyku,
fot. Piotr Bejowski

Wzięłbym więcej,
ale miałem
słaby transfer.

Kupuj świetne historyczne e-booki i wspieraj ulubiony portal.

Każdego miesiąca do sklepu Histmaga trafiają nowe, ciekawe e-booki. Dochód z ich sprzedaży wspiera działalność pierwszego polskiego portalu historycznego. Po to, by zawsze był ktoś, kto mówi, jak było. Sprawdź dostępne tytuły pod adresem <http://histmag.org/sklep>

